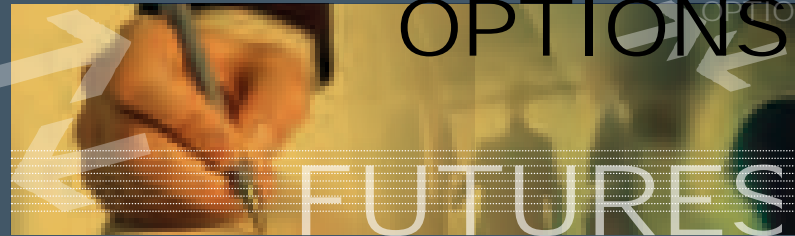
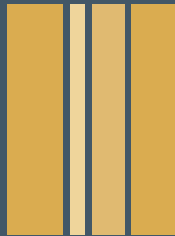

FUTURES OPTIONS FUTURES

دبیر کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار تشریح کرد؛

جزئیات بررسی فقهی

معاملات آتی و اختیار

به این جمع‌بندی می‌رسد که ابزار مورد نظر به شکل موجود قابل استفاده نیست و از لحاظ فقه شیعه با اشکال مواجه است. اما با لحاظ برخی تغییرات و قید برخی شرطها، می‌توان از این ابزار استفاده کرد که معاملات آتی و اختیار معامله از این گروه هستند.

موسویان با بیان اینکه پس از موضوع‌شناسی و بررسی اقتصادی و حقوقی در مورد این دو ابزار به این نتیجه رسیدیم که برای استفاده از ابزار یاد شده در ایران، باید تغییراتی را در این قراردادها داشته باشیم افزود: "از همین رو در آیین نامه‌های معاملاتی اختیار معامله و آتی قیدهایی گنجانده شده است."

وی با بیان اینکه آیین نامه معاملات آتی نهایی شده و در اختیار فعالان قرار گرفته است، گفت: "آیین نامه اختیار معامله نیز در حال تدوین است."

وی تصریح کرد: "زمانی که کمیته فقهی ابزاری را مورد تایید قرار داد، مصوبه کمیته فقهی از طریق سایت مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی www.rdis.ir به عنوان دبیرخانه کمیته منتشر می‌شود، به علاوه مشروح مذاکرات کمیته فقهی نیز با وقفهای که ناشی از تبدیل حالت گفتاری به نوشتاری است، بر روی سایت قرار می‌گیرد."

ماهیت فقهی معاملات آتی

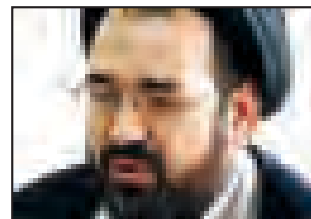
دبیر کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار با اشاره به برگزاری جلسات متعدد تصمیم‌گیری درباره ابزار اختیار

دبیر کمیته سازمان فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار گفت این کمیته پس از برگزاری جلسات طولانی و بررسی ماهیت حقوقی و

اقتصادی معاملات آتی و اختیار معامله، به این نتیجه رسید که اصل قرارداد آتی و اصل قرارداد اختیار معامله با اصلاحاتی، مورد قبول فقه امامیه است.

حجت‌الاسلام موسویان با اشاره به اینکه تصمیمات کمیته فقهی سازمان بورس، به سه صورت اتخاذ می‌شود، افزود: نخست در برخی موارد، یک ابزار مالی از نظر فقهی قابل قبول نبوده و نمی‌توان از آن استفاده کرد. برای مثال در مورد فروش استقراری سهام یا فیوچر شاخص سهام، کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار به این جمع‌بندی رسید که استفاده از این ابزار مطابق فقه شیعه قابل قبول نبوده و نمی‌توان از این ابزار استفاده کرد."

وی افزود: "در گروه دوم، پس از تحلیل‌ها و بررسی‌های متفاوت، کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار به این نتیجه می‌رسد که ابزار مالی مورد نظر، مطابق فقه بوده (مانند اوراق اجاره و اوراق سفارش ساخت (استصناع) و می‌توان از این ابزار در بازار سرمایه کشور بهره‌برد." وی با اشاره به گروه سوم ابزارها، گفت: "در این موارد، کمیته

OPTIONS

FUTURES

اشتباه در برداشت

موسویان گفت: "کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار، دیدگاه فقهای اهل سنت را بررسی کرد و به این جمع بندی رسید که اکثر فقهای اهل سنت در تطبیق معامله آتی دچار اشتباه شده اند و قرارداد آتی را فروش مدت دار در مقابل مبلغ مدت دار دانسته اند که همان بیع کالی به کالی است. در حالی که در دنیا، قرارداد آتی را تعهد به خرید و تعهد به فروش دانسته که اشکالی ندارد."

وی تاکید کرد: "با این اوصاف، معامله آتی که از نظر کمیته فقهی مورد تصویب قرار گرفت، از نظر حقوقی عبارت است از تعهد به فروش در مقابل تعهد به خرید و به عبارت دیگر معامله آتی از نظر کمیته فقهی تعهد به فروش مقدار مشخصی کالا در آینده در مقابل گرفتن مبلغ معین است. بنابراین طرف مقابل هم متعهد می شود تا در زمان مشخص با پرداخت مبلغ معین کالای معینی را خریداری کند."

افزودن سه ضابطه

عضو کمیته فقهی یادآور شد: "نسبت به اصول معامله هم کمیته فقهی بررسی هایی را انجام داد و به این نتیجه رسید که بر اساس قواعد موجود در فقه

باید سه ضابطه مطرح شود. از نظر فقهی در هر قراردادی باید قدرت فرد متعهد به فروش احراز شود. بر این اساس کمیته فقهی مقرر کرد تا سازمان بورس و اوراق بهادار آیین نامه معاملات آتی را به گونه ای تنظیم کند که این قدرت بر انجام تعهد احراز شود که برای این منظور سه ضابطه مقرر شده است."

وی در تشریح این سه ضابطه اعلام کرد: "نخست آنکه فروشنده معامله آتی باید قدرت انجام تعهد را داشته باشد، همچنین هر کارگزاری حجم معاملاتی را که انجام میدهد، قدرت بر انجام معاملات محرز شود."

وی در مورد سومین ضابطه ابراز داشت: "باید قدرت بر انجام تعهدات کل بازار نیز احراز شود. در حقیقت حجم معاملات بازار آتی کشور باید در حدی باشد که قدرت انجام تعهد وجود داشته باشد. به اعتقاد کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار، این موارد باید به عنوان

معامله و قرارداد آتی یادآور شد: "در این جلسات از اساتید صاحب نامی مانند دکتر درخشان، دکتر پرویز عقیلی، پرفسور وزیری، دکتر عبده تبریزی، دکتر صالح آبادی، دکتر علی سعیدی، هاشمیان (مدیرعامل بورس کالا) و رضایی (کارشناس بورس کالا)، دعوت شد تا دیدگاه ها و نظرات کارشناسانه خود را به کمیته منعکس کنند."

وی با تاکید بر اینکه در بررسی قرارداد آتی، دو تحلیل حقوقی وجود دارد، ابراز داشت: "یک دیدگاه آن است که قرارداد آتی یک بیع کالی به کالی است. به این معنا که فروشنده مقدار مشخصی کالا را که در سررسید معینی تحویل خواهد داد، میفروشد و خریدار هم آن کالا را که در تاریخ مشخصی تحویل خواهد گرفت، خریداری می کند. در این نوع معامله پول در آینده تحویل داده می شود. چنانچه قرارداد آتی را به این مفهوم در نظر بگیریم، بیع کالی به کالی از نظر فقه اسلامی با اشکال مواجه است."

موسویان گفت: "در تحلیل دوم از این موضوع، بیعی صورت نمی گیرد، بلکه تعهد به بیع است، به این معنا که یک نفر متعهد می شود تا در آینده مقدار مشخصی کالا را به قیمت مشخصی بفروشد. طرف مقابل هم متعهد می شود تا در آینده مقدار مشخصی کالا را به قیمت مشخصی خریداری کند."

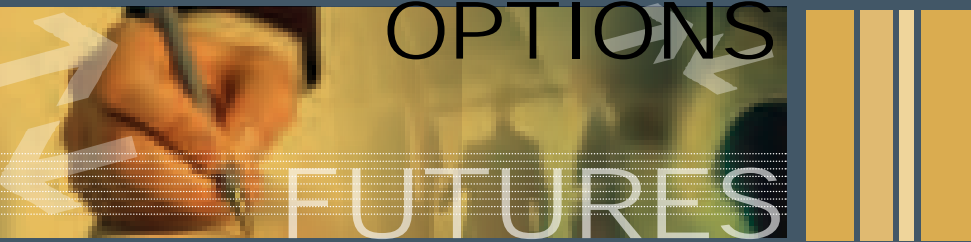
به عبارت دیگر هم اکنون مبادله انجام نمی شود، بلکه فقط دو تعهد با یکدیگر مبادله می شوند. وی ادامه داد: "در این دیدگاه خرید و فروش به صورت نقدی خواهد بود و دو طرف متعهد به یک قرارداد بیع نقد می شوند. در این زمینه کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار، بررسی های زیادی را انجام داد تا تحقیق شود که آیا مفهوم معاملات آتی خود بیع است یا تعهد خرید در مقابل تعهد فروش است."

عضو کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار تصریح کرد: "با مطالعه موارد مشابه کشورهای دیگر به این نتیجه رسیدیم که در اکثر بازارهای مالی دنیا، قرارداد آتی به معنای تعهد به فروش در مقابل تعهد به خرید است که از نظر فقهی مصداق بیع کالی به کالی نخواهد بود و در نتیجه از نظر شرعی مشکلی بر آن وارد نیست."

قرارداد اختیار معامله از سنخ تعهد است
و در این صورت دیگر نیازی نیست تا ارکان
و ضوابط بیع را در آن به اجرا در آوریم. زیرا از
سنخ قراردادهای جدید است و ضوابط عمومی
قراردادها باید در مورد آن اجرا شود.

شکوه علوم انسانی و مطالعات فقهی
تال جامع علوم انسانی

ضوابط در آیین نامه قرارداد آتی قید شود."

تعریف کمیته فقهی از قرارداد اختیار معامله

وی گفت: "در رابطه با قرارداد اختیار معامله هم دو تحلیل وجود داشت. کمیته فقهی پس از بررسی های کارشناسی و اقتصادی، به دو تحلیل رسید، نخست آنکه قرارداد اختیار معامله بیع نوعی بیع حق تلقی شود، به این مفهوم که نوعی حق خرید یا حق فروش به شخصی فروخته شود." موسویان تصریح کرد: "با این اوصاف نوع قرارداد بیع بوده و موضوع بیع هم حق خرید یا فروش است. فقهای اهل سنت بیشتر به سراغ این دیدگاه رفته و سپس بررسی کرده اند که آیا ضوابط قرارداد بیع در اینجا وجود داشته یا خیر. پس از بررسی های زیاد به این جمع بندی رسیدند که ارکان و ضوابط قرارداد بیع در این مورد وجود نداشته و حکم بر بطلان این نوع قرارداد دادند."

نیازی نیست تا ارکان و ضوابط بیع را در قراردادهای آتی و اختیار معامله به اجرا در آوریم، زیرا از سنخ قراردادهای جدید است و ضوابط عمومی قراردادها باید در مورد آن اجرا شود

وی با بیان اینکه در دیدگاه دوم اختیار معامله از سنخ تعهد است، افزود: "در چنین تعریفی اختیار معامله همانند قرارداد آتی از سنخ تعهد است، به عبارتی فروشنده اختیار خرید

یا اختیار فروش در مقابل گرفتن مبلغ معین، متعهد به خرید یا متعهد به فروش میشود. یعنی خرید و فروشی در کار نیست، بلکه در مقابل اخذ یک مبلغ مشخصی، تعهد به خرید یا فروش می دهد. این روش یک قرارداد جدید بوده و قرارداد بیع به شمار نمی رود."

وی در مثال گفت: "این قرارداد را می توان به قرارداد بیمه تشبیه کرد، چراکه در قرارداد بیمه، شرکت بیمه در مقابل گرفتن مبلغ مشخصی متعهد به پرداخت خسارت می شود، در قرارداد اختیار معامله هم فروشنده اختیار، قرارداد بیع را انجام نمیدهد، بلکه با گرفتن مبلغی که همان قیمت اختیار معامله است، متعهد به خرید یا متعهد به فروش کالای مشخصی به قیمت مشخص خواهد بود."

وی با تاکید بر اینکه کمیته فقهی معتقد است، قرارداد اختیار معامله از سنخ تعهد است، افزود: "در این صورت دیگر نیازی نیست تا ارکان و ضوابط بیع را در آن به اجرا در آوریم. زیرا از سنخ قراردادهای جدید است و ضوابط عمومی قراردادها باید

در مورد آن اجرا شود." موسویان ادامه داد: "ضوابط عمومی قراردادها عبارت است از اینکه معامله "اکل مال به باطل" نبوده، ضرری، جهالتی و ربوی نیز نباشد."

وی ابراز داشت: "کمیته فقهی اختیار معامله را از ابعاد یاد شده بررسی کرد و مشاهده شد که از این جهات مشکلی ندارد. به علاوه همانند قرارداد معامله آتی باید بحث احراز بر انجام تعهد در اینجا نیز قید میشد و همان سه ضابطه های که برای معاملات آتی مطرح شد، برای معاملات اختیار نیز گنجانده شد. به این ترتیب که قدرت فروشنده اختیار باید احراز شود. همچنین کل معاملات، کارگزار معامله گر نیز باید احراز شود که آیا قدرت بر انجام تعهد دارد یا خیر و ضابطه سوم آنکه نسبت به کل بازار هم در رابطه با هر موضوع قراردادی باید احراز شود که کل بازار، قدرت بر انجام تعهدات آن مقدار از اختیار معامله را دارد. در صورت رعایت این سه ضابطه، اختیار معامله از نظر کمیته فقهی بدون اشکال است."

وی تاکید کرد: "مصوبات کمیته فقهی پس از برگزاری هر جلسه، در سایت www.rdis.ir منوی کمیته تخصصی فقهی قرار گرفته است. همچنین

مشروح مذاکرات نیز در حال آماده سازی است که به زودی بر روی همین سایت قرار می گیرد."

فرایند کار کمیته فقهی

گفتنی است، حدود دو سال از تشکیل کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار می گذرد. این کمیته تاکنون بیش از ۳۶ جلسه تشکیل داده و به بررسی فقهی و اقتصادی ابزارها پرداخته است. کمیته فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار، کمیته ای تخصصی متشکل از پنج عضو فقهی شامل حضرت آیه الله تسخیری، حضرت آیه الله هادوی تهرانی، حجه الاسلام والمسلمین مصباحی مقدم، حجه الاسلام والمسلمین آقائپوری و حجه الاسلام موسویان است. همچنین جناب آقای فهیمی به عنوان متخصص حقوقی، دکتر سید حسین میر جلیلی به عنوان متخصص اقتصادی و دکتر علی صالح آبادی، دکتر علی سعیدی، و سایر اساتید حسب موضوع مطرح شده در این کمیته حضور دارند.